

Maarif Modelinde Benimsenen Eğilimlerin Dinleme ve Okuma Metinlerinde Görünümü

The Appearance of the Trends Adopted in the Maarif Model in Listening and Reading Texts

Melike Nur KAYA , Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, mnkaya3@gmail.com

Rabia Sena ESER , Dr. Öğretim Üyesi, Fırat Üniversitesi, r.sena_ak@hotmail.com

Geliş tarihi - Received: 3 Ağustos 2025

Kabul tarihi - Accepted: 22 Ekim 2025

Yayın tarihi - Published: 28 Aralık 2025

Öz. Bu araştırma, 2024 Maarif Modelinde benimsenen eğilimlerin 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki dinleme/izleme ve okuma metinlerine yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak söz konusu ders kitabı kullanılırken; veri analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, dinleme/izleme metinleri ve okuma metinleri tema bağlamında incelenmiştir. Elde edilen bulgular frekans verileri doğrultusunda tablolar hâlinde sunulmuş ve metinlerden alınan örnek alıntılarla desteklenmiştir. İncelemeler neticesinde, Türkçe ders kitabında yer alan *altı* dinleme/izleme metninin her birinde *benlik eğilimleri* bağlamında *merak* ve *seçilmişlik*; *sosyal eğilimler* açısından *empati*, *sorumluluk* ve *girişkenlik*; *entelektüel eğilimler* bağlamında ise *muhakeme*, *gerçeği arama*, *açık fikirlilik*, *soru sorma* ve *özgün düşünme* unsurlarının yer aldığı belirlenmiştir. İncelenen *on sekiz* okuma metninin her birinde ise *benlik eğilimleri* açısından *“bağımsızlık”* ve *“seçilmişlik”*; *sosyal eğilimler* açısından *“girişkenlik”*; *entelektüel eğilimler* açısından ise *“açık fikirlilik”* unsurlarının bulunduğu tespit edilmiştir. Son olarak metinlerde yer verilen eğilimlerin Maarif Modelinin eylem-değer-eylem çerçevesiyle örtüştüğü; ancak bu değerlere sınırlı düzeyde yer verildiği sonucuna ulaşılmış, ayrıca okuma metinleri arasında yer alan şiir türündeki metinlerde anlamlı eğilim bulgularının daha sınırlı düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Maarif modeli, Eğilimler, Dinleme metni, Okuma metni, Türkçe ders kitabı.

Abstract. This study aims to examine the reflections of the trends adopted in the 2024 Education Model on listening/watching and reading texts in the 5th grade Turkish textbook. The research was conducted with document analysis, one of the qualitative research methods. While the textbook in question was used as the data collection tool in the study, descriptive analysis method was used in data analysis. Within the scope of the research, listening/watching texts and reading texts were examined in the context of themes. The findings were presented in tables in line with frequency data and supported with sample quotations from the texts. As a result of the analysis, it was determined that each of the six listening/watching texts in the Turkish textbook contains the elements of curiosity and chosenness in the context of ego tendencies; empathy, responsibility and assertiveness in terms of social tendencies; and reasoning, truth-seeking, open-mindedness, questioning and original thinking in terms of intellectual tendencies. In each of the eighteen reading texts analyzed, “independence” and “chosenness” in terms of ego tendencies, ‘assertiveness’ in terms of social tendencies, and “open-mindedness” in terms of intellectual tendencies were found. Finally, it was concluded that the tendencies included in the texts overlapped with the action-value-action framework of the Education Model; however, these values were included at a limited level, and it was also concluded that the findings of meaningful tendencies were more limited in the poetry texts among the reading texts.

Keywords: Maarif model, Tendencies, Listening text, Reading text, Turkish textbook.

Extended Abstract

Introduction. A tendency can be defined as a specific behavior pattern, way of thinking, or orientation adopted by an individual, group, or community over a certain period of time (Karabey and Erdoğan, 2023). According to the Turkish Language Institution (2025), A tendency refers to the enjoyment of a task and a sincere inclination toward it, has been defined as a conscious and intentional habit (Katz and Raths, 1985), the stability of behavioral patterns (Maccoby, 1987), and possessing certain characteristics and intentions (Wakefield, 1989). People, societies, cultures, and life dynamics can show positive or negative changes over a certain period of time; tendency generally refers to the direction of these changes (Katz, 1993). Tendencies, which are an important element in shaping human life, change, transform, and reshape themselves through education (Ceylan and Bakır, 2023).

Education, which aims to equip individuals with academic knowledge while also developing their social and individual aspects, is a structure that encompasses multidimensional processes (Aslan, 2001). Within the context of this multidimensional structure of education, it is seen that its social dimension is associated with the field of sociology, while its individual dimension is understood through the discipline of psychology (Yurdaışık et al., 2023). Changing global conditions, transformations, and expectations have given rise to new trends in education. The most recent approach in the field of education is the Turkey Century Maarif Model.

In the Maarif program, Turkish language lessons are designed to integrate conceptual, social, and emotional learning skills and tendencies (Polat et al., 2024). It has been stated that textbooks are the most effective material for achieving the targeted learning outcomes in Turkish language courses, and that the listening and reading texts contained therein play an important role in the transfer of information (Gökgül and Bayram, 2022). The aim of this study is to identify the trends in the reading and listening texts in Turkish textbooks.

Method. This study was structured in accordance with a qualitative research design; data were obtained using the document analysis technique. Any written material containing information related to the research topic is defined as a “document” (Sak et al., 2021), while document analysis is accepted as a method that involves the systematic interpretation of documents related to the phenomenon or situation to be examined (Yıldırım and Şimşek, 2011). This technique, also known as documentary review, encompasses the processes of reading, classifying, and interpreting sources for a specific purpose (Karasar, 2024).

The material for the study consists of the Maarif Model prepared for the 2024-2025 academic year and the 5th grade Turkish language textbook structured according to this model. The book consists of six themes, each of which includes three reading and one listening/viewing text. Within the scope of this study, a total of twenty-four reading and listening/viewing texts included in these themes were analyzed.

Results, Discussion and Conclusion. As a result of the analyses, it was determined that each of the six listening/viewing texts in the Turkish textbook contained elements of curiosity and selectivity in the context of self-oriented tendencies; empathy, responsibility, and assertiveness in terms of social tendencies; and reasoning, truth-seeking, open-mindedness, questioning, and original thinking in the context of intellectual tendencies. In particular, empathy, responsibility, and assertiveness tendencies were found to be present in all texts in the context of social tendencies, and this finding is consistent

with studies examining value transfer in listening/viewing texts in Turkish textbooks within the relevant literature (Arslan and Turan, 2024; Kaşkaya and Duran, 2017; Sarıkaya and Yavuz, 2023; Tarakçı and Kalenderoğlu, 2022). This overlap can be attributed to the fact that these tendencies serve a value-nurturing function in terms of the quality of education (MEB, 2024).

When the reading texts were examined, it was determined that each of the eighteen reading texts contained elements of independence and selectivity in the context of self-oriented tendencies; assertiveness in the context of social tendencies; and open-mindedness in the context of intellectual tendencies.

When examining the relevant literature, it is observed that trends are approached from various perspectives, such as reading habits and critical thinking, writing tendencies, and book reading tendencies. In the studies conducted, it is seen that reading habits and critical thinking are evaluated in conjunction with many variables (Arslan and Polat, 2025), individuals with a tendency toward critical thinking derive greater benefit from the reading process (Döner and Demir, 2024), and that the development of reading habits also positively influences the tendency toward critical thinking (İşgören and Çevik, 2024).

In light of all the findings obtained, it has been determined that various trends are present in both listening/viewing and reading texts, but these trends do not show a regular and balanced distribution across the texts. While intellectual trends were observed to be more prominently represented in listening/viewing texts, it was determined that the trends in the texts corresponded with the values structured within the action-value-action context of the 2024 Maarif Model, but that these values were only given limited attention. Finally, it was concluded that there were only a limited number of meaningful findings in the poetry texts included in the reading texts.

Giriş

Eğilim; bireyin, grubun veya topluluğun belirli bir dönemde benimsediği davranış, düşünce ya da yönelim biçimi olarak tanımlanmaktadır (Karabey ve Erdoğan, 2023). Türk Dil Kurumuna (2025) göre bir işi yapmayı sevmek, içten yönelmek anlamına gelen eğilim; bilinçli ve kasıtlı alışkanlık (Katz ve Raths, 1985), davranış kalıplarının istikrarı (Maccoby, 1987), belirli bir özellik ve niyete sahip olma (Wakefield, 1989) gibi ifadelerle tanımlanmıştır. İnsanlar, toplumlar, kültürler ve yaşam dinamikleri belirli bir süre zarfında olumlu veya olumsuz değişim gösterebilirler; eğilim, genel olarak bu değişimlerin gelişme yönünü ifade etmektedir (Katz, 1993). İnsan yaşamının şekillenmesinde önemli bir unsur olan eğilimler, eğitim ile değişir, dönüşür ve yeniden şekillenir (Ölmez Ceylan ve Bakır, 2023). Eğitim bağlamında ise eğilim; niyet, duyarlılık, isteklilik ve değerlendirme unsurları doğrultusunda bireyin becerileri gerekli durumlarda nasıl kullandığını ortaya koyan zihinsel örüntüler olarak açıklanmaktadır (MEB, 2024, s.33).

Eğilimlere yön vermede başat rol üstlenen eğitim, geçmişten günümüze toplumların değerlerini, kültürlerini ve bilimsel birikimlerini sonraki nesillere aktarmanın en etkili yolu olarak görülmüştür (Avcı ve Çitirki, 2023). Bireyleri akademik bilgilerle donatmakla birlikte onların toplumsal ve bireysel yönlerini de geliştirmeyi amaçlayan eğitim, içerisinde çok boyutlu süreçleri barındıran bir yapıdır (Aslan, 2001). Eğitimin bu çok boyutlu yapısı bağlamında, toplumsal yönünün sosyoloji alanı ile ilişkilendirildiği bireysel yönünün ise psikoloji disiplini ile anlam kazandığı görülür (Yurdaışık vd., 2023). Eğitimin toplumsal yönünü inceleyen sosyoloji alanı, toplumda gelişen olguların zaman içinde nasıl evrildiğini incelemekte, yaşanan bu evrilmeler ise eğilimler aracılığıyla gözlemlenmektedir (Akyurt, 2017). Yaşadığımız toplumda görülen küreselleşme (Kaygusuz, 2024), dijitalleşme (Ökten, 2025), bireyselleşme (Şah ve Şah, 2022), yaşam boyu öğrenme (Aydın ve İflazoğlu Saban, 2021), suç unsurları (Özalp, 2024) ve politika (Zeynel ve Savur, 2024) gibi süreçler bireylerde ve toplumda bazı eğilimleri doğurur. Doğan bu eğilimlerin doğru incelenmesi de geleceğe dair öngörü geliştirmeyi mümkün kılmakta (Özcan, 2011) ve insan davranışlarının anlamlandırılmasına olanak tanımaktadır. İnsan davranışlarının temeline inerek insana dair eğilimleri inceleyen bilim dallarından biri de psikolojidir. Psikoloji disiplini bireyde gözlemlenen; empati (Altınok, 2022), saldırganlık (Avcı Taşkıran, 2021), meslek algısı (Korkut Owen vd., 2022), kadercilik (Yılmaz, 2025) ve motivasyon (Uzun ve Tortumlu, 2025) gibi eğilimlerin insan davranışlarını kavrayabilmemize yardımcı olduğunu vurgulamaktadır (Temircan, 2023).

Facione (2015) eğitimde bireylerin bilgi ve beceri öğrenmelerinin yanında farklı düşünme yapılarına, yani eğilimlere ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Değişen dünya şartları, dönüşüm ve beklentiler ise eğitim üzerine yapılan yeni eğilimleri ortaya çıkarmıştır. Eğitim alanında öne çıkan güncel yaklaşımlardan biri ise Türkiye Yüzyılı Maarif Modelidir. Millî Eğitim Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ile iş birliği içerisinde beceri temelli bir eğitim yaklaşımı olarak hazırlanan Maarif Modeli, öğrencilerin akademik bilgilerini 21. yüzyıl becerileriyle desteklemeyi amaçlamaktadır (Kuzu vd., 2025). Türkçe dersi öğretim programları içerisinde ilk defa Maarif Modelinde temel bileşen olarak yer alan eğilimler; öğrencilerin kavramsal becerilerini, sosyal-duygusal öğrenme becerilerini, okuryazarlık ve alana özgü becerilerini etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamayı amaçlar (MEB, 2024). Bireysel farklılıkları merkeze alan Maarif Modeli, öğrencilerin becerilerini

sergilemede eğilimlerin belirleyici olduğunu ifade etmektedir (Akpınar vd., 2024). Maarif modeli içerisinde yer alan eğilimlere ilişkin boyutlar Şekil 1’de sunulmuştur:

Şekil 1. Maarif Modelinde yer alan eğilimler ve alt boyutları

Şekil 1 incelendiğinde modelde yer alan eğilimlerin üç boyuta ayrıldığı görülmektedir. Benlik eğilimleri; merak, bağımsızlık, azim ve kararlılık, kendine inanma, kendine güvenme ve seçicilik gibi alt boyutlardan oluşurken sosyal eğilimler; empati, sorumluluk, girişkenlik, güven ve oyunseverlik gibi boyutlardan oluşarak bireyin kişisel özelliklerini sosyal bir ortam içerisinde sergileyebileceği becerilere aktarması şeklinde ifade edilmiştir. Entelektüel eğilimlere bakıldığında ise muhakeme, odaklanma, yaratıcılık, gerçeği arama, açık fikirlilik, analitiklik, sistematiiklik, soru sorma, şüphe duyma, eleştirel bakma boyutlardan oluşarak bireyin zihinsel ve bilişsel birikimlerini, kullanabileceği becerilere aktarması şeklinde ifade edilebilir (Kuzu vd., 2025).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında, ortak metinde yer alan “Türk eğitim sisteminde Türkçe, eğitim süreçlerinde hem istifade büyük kültür ve hazine hem de bilginin ve sanatın aktarımında kullanılan temel araçtır. Bu nedenle Türkçemizin etkili kullanılmasına yönelik becerilerin kazandırılması tüm derslerin ortak hedefidir (MEB, 2024)” ifadesinin Türkçenin anlama ve anlatma becerilerine dair önemini belirttiği söylenebilir. Türkçe dersi, bireylerin dil becerilerini geliştirerek anlamlı ve etkili biçimde okuma, yazma, konuşma ve dinleme yeterliliği kazanmalarını; aynı zamanda değerlerini araştıran, benimseyen ve bu değerleri uygun eğilimlerle davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmeyi amaçladığını (Tatlısu ve Yorulmaz, 2024) söylemek mümkündür. Maarif programı bazında Türkçe dersi; kavramsal, sosyal, duygusal öğrenme becerileri ve eğilimler ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır (Polat vd., 2024). Türkçe dersi kapsamında hedeflenen öğrenme çıktılarının kazandırılmasında en etkili materyalin ders kitapları olduğu; içerisinde bulunan dinleme ve okuma metinlerinin ise bilgilerin aktarılmasında önemli bir rol oynadığı ifade edilmiştir (Gökgül ve Bayram, 2022).

İlgili alan yazını tarandığında, ders kitabı içerisinde bulunan okuma ve dinleme metinlerine; okuma düzeyleri (Bora ve Arslan, 2021; Çıplak ve Balcı, 2022; Gökgül ve Bayram, 2022; Oğur, 2022), kök değerler açısından metin incelemeleri (Arslan ve Turan, 2024; Kaşkaya ve Duran, 2017; Tarakçı ve Kalenderoğlu, 2022), dinleme/izleme metni etkinliklerinin programa uygunluğu (Uzun vd., 2022) gibi açılardan yaklaşırlken eğilimlere; okuma alışkanlıkları ve eleştirel düşünme (Arslan ve Polat, 2025; Alsancak ve Aybek, 2023; Duman ve Koç, 2024; Döner ve Demir, 2024; İşgören ve Çevik, 2022), yazma eğilimi (Avcı ve İşeri, 2024; Bağcı ve Keleş, 2022; Benzer ve Masun, 2024), kitap okuma eğilimi (Göksel, 2022; İşnel vd., 2024) gibi açılardan yaklaşmıştır.

İlgili literatürden yola çıkılarak Maarif modelinin yeni bir çalışma alanı olduğu, eğilim başlığının modelde ve Türkçe eğitimi alanında ilk defa ayrı bir bileşen olarak yer aldığı görülmektedir. Eğilimlerin programın temel bileşenlerinden biri olarak yapılandırılması, Türkçe derslerinin metinler çerçevesinde işlenmesi ve eğilimlerin benimsenmesinde anlama becerilerinin rol almasından yola çıkılarak anlama (okuma-dinleme) metinlerinde eğilimlerin nasıl yer aldığıın tespiti önemli görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, Türkçe ders kitabında yer alan dinleme ve okuma metinlerinde geçen eğilimleri belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda, araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Maarif modeli içerisinde bulunan eğilimlerin okuma metinlerindeki yansımaları nasıldır?
- Maarif modeli içerisinde bulunan eğilimlerin dinleme metinlerindeki yansımaları nasıldır?

Yöntem

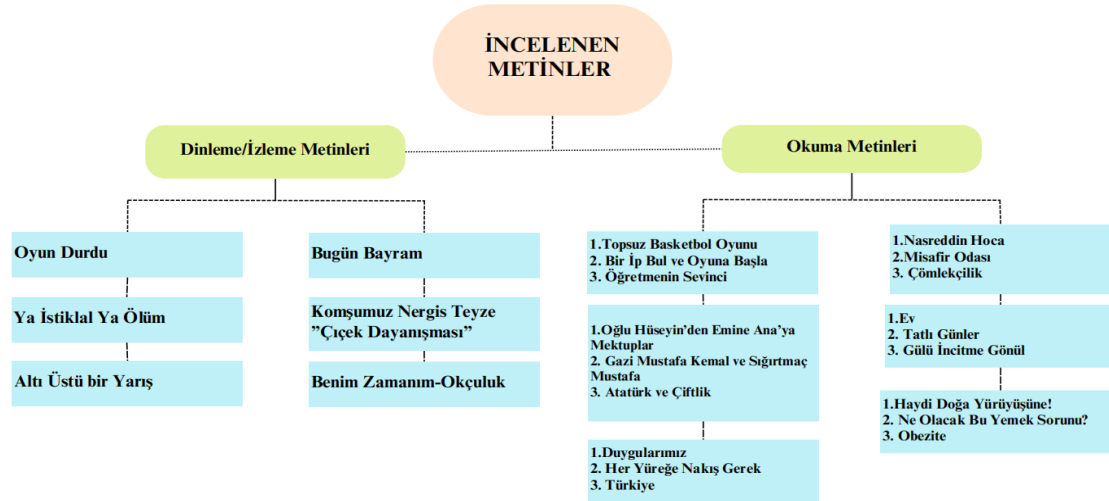
Bu bölümde araştırma modeli, çalışma materyalleri, veri toplama ve analiz süreci ile geçerlik ve güvenirlik süreçlerine dair bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma modeli

Bu çalışma, nitel araştırma desenine uygun olarak yapılandırılmış; veriler, doküman analizi tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma konusuna ilişkin bilgi içeren her türlü yazılı materyal “doküman” olarak tanımlanırken (Sak vd., 2021), doküman analizi; incelenmesi amaçlanan olgu ya da durumla ilgili belgelerin sistematik biçimde çözümlenmesini içeren bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Belge inceleme olarak da adlandırılan bu teknik, belirli bir amaca yönelik kaynakların okunması, sınıflandırılması ve yorumlanması süreçlerini kapsamaktadır (Karasar, 2024).

Çalışma materyali

Araştırmanın materyalini, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Yayınları tarafından 2024-2025 eğitim öğretim yılı için Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanmış 5. sınıf Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Güncel bir çalışma materyali niteliği taşıması ve Maarif Modeli esas alınarak geliştirilmiş olması nedeniyle ilgili kitap araştırmada tercih edilmiştir. Söz konusu kitap, toplamda altı temadan oluşmakta olup her temasında üç okuma bir dinleme/izleme metni yer almaktadır. Çalışma çerçevesinde bu temalar dâhilinde yer alan toplam yirmi dört okuma ve dinleme/izleme metni incelenmiştir. İncelenen metinler ayrıntılı olarak Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. İncelenen metinler

Verilerin toplanması ve analizi

Çalışmada veri toplama aracı olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitapları kullanılırken veri analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle göre sistematik ve açık olarak verilen veriler ve araştırmacı tarafından yapılan yorumlar, neden-sonuç ilişkisi bağlamında okuyucuya açıklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Eğitim araştırmalarında tespit edilen bulguların düzenli bir şekilde sunulmasını sağlayan (Amaç, 2021) betimsel analiz yöntemi, yazılı metinlerin incelenmesini kolaylaştırır (Patton, 2014). Çalışmanın veri kaynağını oluşturan ders kitapları, Maarif Modeli Türkçe Dersi Öğretim Programında bulunan eğilimlerin okuma ve dinleme/izleme metinlerinde yer alma durumu bakımından incelenmiştir. İncelenen metinlere dair bulgular frekanslar aracılığıyla tablolar hâlinde sunulmuş ve metinlerden alınan örnek alıntılarla aydınlatılmıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmanın geçerlik güvenilirliğini sağlamak amacıyla çalışmada yer alan her bölüm uzman görüşüne sunulmuş ve ileriye alınmıştır. İnceleme kapsamına alınan dinleme ve okuma metinleri, Millî Eğitim Bakanlığı (2024) tarafından yayımlanan ve Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanan güncel Türkçe ders kitabında yer alan metinler olarak belirlenmiştir. Bu durum araştırma verilerinin araştırma amacıyla örtüşmesini sağlayarak içerik geçerliliğini desteklemiştir (Creswell, 2013). Araştırma kapsamında ulaşılan verilerin analizi, araştırmacı tarafından her eğilim boyutu ayrı olacak şekilde ele alınarak gerçekleştirilmiştir. Dinleme/izleme metinleri metin düzeyinde; okuma metinleri ise tema bağlamında analiz edilerek yorumlanmıştır. Bu durum, araştırmacının konuya yatkınlığı ve aşinalığı olduğunu belirtirken araştırmanın güvenilirliğini desteklemiştir (Schwandt, 2015). Araştırmanın ikinci analizi ise ilk analizden belirli bir süre sonra araştırmacı tarafından tekrar gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ikinci analizine geçilmeden önce Maarif Modelinde yer alan *eğilim* başlıklarında yapılan güncellemeler dikkate alınmıştır. Bu kapsamda eğilimlerin alt boyutlarından biri olan *"benlik eğilimlerine"* *"seçicilik"* boyutu eklenirken; *"entelektüel eğilimlerin"* alt boyutları olan *"analitik düşünme"* ve *"sistematiğe olma"* başlıkları sırasıyla *"analitikleşme"* ve *"sistematiğeleşme"* şeklinde yeniden adlandırılmıştır.

Ayrıca **entelektüel eğilimlere** ait olan **“uzmanlaşma”** ve **“özgün düşünme”** boyutları çıkarılmış ve yerine **“muhakeme”** boyutu eklenmiştir. Bu güncellemeler doğrultusunda ilk analizi gerçekleştirilen dinleme/izleme metinleri tekrar incelenmiş ve ilgili değişiklikler tablolar üzerinde güncellenmiştir. Birinci ve ikinci analizden elde edilen verilere bakıldıktan sonra incelenen metinlerdeki bazı alıntılar tekrar uzman görüşüne sunularak hangi eğilim boyutuna daha uygun olduğu konusunda değerlendirme yapılmıştır. Yapılan değerlendirme doğrultusunda **“Topsuz Basketbol Oyunu”** metninde yer alan **“maçın en heyecanlı anında top patladı diye maçı bitiremezlerdi. Bu oyunun devam etmesi için bir çözüm bulmaları gerekiyordu. Aklına parlak bir fikir geldi.”** cümlesine **eleştirel bakma** unsuru da eklenirken **“Bir ip bul, oyuna başla!”** metninde ilk olarak **“analitiklik”** olarak kodlanan **“atlama ipi, halat, örgü ipi ve daha nicesi... Bu iplerle oynanan oyunlardan bir ya da birkaçını biliyorsunuzdur.”** cümlesi **“sistematiiklik”** unsuru olarak güncellenmiştir. **“Gazi Mustafa Kemal ve Sığırtmaç Mustafa”** metninde ilk olarak **“sistematiiklik”** olarak alınan **“gazi ve yanındakiler bir süre sesli düşündükten sonra, farklı bir yolu denemeye karar verdiler ve atlarını oraya sürdüler.”** cümlesi uzman görüşünden sonra **“eleştirel bakma”** olarak değiştirilirken metinde olan **“Mustafa, onların bu hâlini görünce, şüphesinin yersiz olduğunu anlayıp rahatladı.”** cümlesine **“muhakeme”** unsuru eklenmiştir. **“Gülü İncitme Gönül”** metninin **“bir küçük meyve için dalı incitme gönül!”** ve **“ya hayır de yahut sus dili incitme gönül”** cümlelerine **“muhakeme”** unsuru eklenirken **“Ne olacak bu yemek sorunu”** adlı metinde ilk olarak **“eleştirel bakma”** olarak kodlanan **“annemin söylediklerinden anladığınız gibi yemek yemeyi pek sevmiyorum.”** cümlesi **“muhakeme”** unsuru olarak değiştirilmiştir. Belirlenen bu unsurlar ile güncellenen altı cümle 3’üne yeni unsurlar eklenirken; diğer 3 cümle uygun olan unsurlar ile değiştirilmiştir. Elde edilen verilerin güvenilirliğini hesaplamada Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen güvenilirlik formülü (Güvenirlik=Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)) kullanılmıştır. Hesaplamalar sonucu %88 uyum tespit edilmiştir.

Araştırma etik onay

Bu araştırma doküman analizi yöntemi çerçevesinde yürütüldüğünden etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamıştır. Ancak araştırma süreci ve yazım aşamasında etik ilkeler titizlikle dikkate alınmıştır. Kullanılan tüm kaynaklar ve veriler, akademik etik kuralları doğrultusunda özenle değerlendirilmiş; ilgili referanslar eksiksiz ve usulüne uygun biçimde atıf yapılarak belirtilmiştir.

Sınırlılıklar

2024-2025 eğitim öğretim yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline göre hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabı ile sınırlandırılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, Maarif Modelinde yer alan eğilimlerin dinleme/izleme ve okuma metinlerindeki yansımaları incelenmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgular

Eğilimlerin 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki dinleme metinlerine yansımalarına ilişkin veriler tespit edilmiş, tespit edilen bulgular tablo şeklinde sunulmuştur.

Sayfa | 4250

Tablo 1.
Dinleme/İzleme metinlerinde benlik eğilimlerinin görünümü

Temalar	Metinler	Benlik Eğilimleri						
		Merak	Bağımsızlık	Azim ve Kararlılık	Kendine inanma	Kendine Güvenme	Seçicilik	Toplam
Oyun Dünyası	Oyun Durdu	3	0	1	1	0	3	8
Atatürk'ü Tanımak	Ya İstiklal Ya Ölüm	3	5	8	2	2	5	23
Duygularımı Tanıyorum	Altı Üstü Bir Yarış	1	4	1	2	2	2	12
Geleneklerimiz	Bugün Bayram	6	2	2	1	0	1	12
İletişim ve Sosyal İlişkiler	Komşumuz Nergis Teyze "Çiçek Dayanışması"	3	1	0	0	0	1	5
Sağlıklı Yaşıyorum	Benim Zamanım- Okçuluk	2	0	2	1	0	2	7

Tablo 1'e göre en fazla benlik eğilimine "Ya İstiklal Ya Ölüm" metninde yer verilmiştir. "Oyun Durdu" adlı metinde, *benlik eğilimleri* kapsamında en çok öne çıkan unsurların merak (3) ve seçicilik (3), "Ya İstiklal Ya Ölüm" adlı metinde *azim ve kararlılık* (8) *bağımsızlık* (5) ve *seçicilik* (5) "Altı Üstü Bir Yarış" adlı metinde *bağımsızlık* (4), *kendine inanma* (2) ve *kendine güvenme* (2); "Bugün Bayram" adlı metinde, *merak* (6); "Komşumuz Nergis Teyze "Çiçek Dayanışması" adlı metinde, *merak* (3) ; "Benim Zamanım-Okçuluk" adlı metinde ise *merak* (2), *azim ve kararlılık* (2); gibi unsurların olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan bulgulara ilişkin metinlerden alınan örnek alıntılar aşağıda sunulmuştur:

"Ertesi gün tekrar gelmeye karar verip geri döndüler. Artık her gün mutlaka birkaç saat kumsalda buluşuyorlardı. Deniz kabuğu aramaya devam ettiler (Oyun Durdu/Azim ve Kararlılık)."

"Ne oluyor ki burada ne binası burası? Millet Meclisi olacak burası Mustafa Kemal Paşa Yaptırıyor." (Ya İstiklal Ya Ölüm/Merak)

Yiğit o gün arkadaşlarıyla bisiklet yolunda arkadaşlarıyla yarış yapacaktı. Bu yarış ne zamandan beri bekliyordu. "Mahallenin en hızlı bisiklet sürücüsü ben olacağım, herkes bana özenecek, üstelik en fiyakalı bisiklette benimki" diye kendi kendine söylenerek bisikletinin kilidini açtı (Altı Üstü Bir Yarış/Kendine Güvenme).

Tablo 2.
Dinleme/izleme metinlerinde sosyal eğilimlerin görünümü

Temalar	Metinler	Sosyal Eğilimler					
		Empati	Sorumluluk	Girişkenlik	Güven	Oyunseverlik	Toplam
Oyun Dünyası	Oyun Durdu	1	2	2	1	4	10
Atatürk'ü Tanımak	Ya İstiklal Ya Ölüm	3	4	5	2	0	14
Duygularımı Tanıyorum	Altı Üstü Bir Yarış	2	2	1	3	2	10
Geleneklerimiz	Bugün Bayram	3	2	5	2	3	15
İletişim ve Sosyal İlişkiler	Komşumuz Nergis Teyze "Çiçek Dayanışması"	1	3	4	1	4	13
Sağlıklı Yaşıyorum	Benim Zamanım- Okçuluk	1	1	3	0	2	7

Tablo 2'ye göre en fazla sosyal eğilime "Bugün Bayram" metninde yer verilmiştir. "Oyun Durdu" adlı metinde benlik eğilimleri kapsamında öne çıkan temel unsurlar; *oyunseverlik* (4), *sorumluluk* (2) ve *girişkenlik* (2); "Ya İstiklal Ya Ölüm" adlı metinde *girişkenlik* (5) ve *sorumluluk* (4); "Altı Üstü Bir Yarış" adlı metinde *güven* (3), *oyunseverlik* (2) ve *empati* (2); "Bugün Bayram" adlı metinde *girişkenlik* (5), *empati* (3) ve *oyunseverlik* (3); "Komşumuz Nergis Teyze "Çiçek Dayanışması" adlı metinde *oyunseverlik* (4) ve *girişkenlik* (4); "Benim Zamanım-Okçuluk" adlı metinde ise *girişkenlik* (3) ve *oyunseverlik* (2) gibi unsurların olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan bulgulara ilişkin metinlerden alınan örnek alıntılar aşağıda sunulmuştur:

"Öğle yemeğini güle oynaya kumsalda yediler, ayaklarını sulara sokup dalgaların dövdüğü kıyı boyunca koştular; sahildeki ölü yengeç, ıstakoz ve kurumuş balık iskeletleriyle ilgili türlü çeşitli yorumlar yaptılar, kumların üstünde voleybol oynayıp ter attılar." (Oyun Durdu/Oyunseverlik)

"Eski ayakkabılarım! Dün bütün gün iyice sildim, pırıl pırıl yaptım. İllaki yeni ayakkabı alınacak diye bir şart yok. Kendi ayakkabına iyi bakıp temiz tutarsan olur sana bayramlık." (Bugün Bayram/Sorumluluk)

"Mahalledeki evler arasında bir çiçek dayanışması da vardı. Komşulardan birisi güzel bir çiçek yetiştirdiğinde diğerlerine de birer kök vermeyi ihmal etmezdi." (Komşumuz Nergis Teyze "Çiçek Dayanışması"/Girişkenlik)

Tablo 3.
Dinleme/izleme metinlerinde entelektüel eğilimlerin görünümü

Temalar	Metinler	Entelektüel Eğilimler									
		Muhakeme	Odaklanma	Yaratıcılık	Gerçeği Arama	Açık Fikirlilik	Analitiklik	Sistemlilik	Soru Sorma	Şüphe Duyma	Eleştirel Bakma
Oyun Dünyası	Oyun Durdu	1	2	1	1	4	2	1	5	1	1
Atatürk'ü Tanımak	Ya İstiklal Ya Ölüm	1	3	2	1	8	3	3	9	0	1
Duygularımı Tanıyorum	Altı Üstü Bir Yarış	0	1	0	1	3	3	0	3	0	2
Geleneklerimiz	Bugün Bayram	1	2	2	3	1	0	4	26	2	6
İletişim ve Sosyal İlişkiler	Komşumuz Nergis Teyze "Çiçek Dayanışması"	1	3	1	1	2	3	1	2	0	0
Sağlıklı Yaşıyorum	Benim Zamanım- Okçuluk	1	4	0	3	5	2	2	11	1	1
											Toplam

Tablo 3'e bakıldığında entelektüel eğilimlerin en fazla yer aldığı metnin "*Bugün Bayram*" metni olduğu tespit edilmiştir. "*Oyun Durdu*" adlı metinde entelektüel eğilimler bağlamında öne çıkan temel unsurların *soru sorma* (5) ve *açık fikirlilik* (4); "*Ya İstiklal Ya Ölüm*" adlı metinde *soru sorma* (9), *açık fikirlilik* (8) ve *yaratıcılık* (8); "*Altı Üstü Bir Yarış*" adlı metinde *açık fikirlilik* (3), *analitik düşünme* (3) ve *soru sorma* (3); "*Bugün Bayram*" adlı metinde *soru sorma* (26) ile *eleştirel düşünme* (6) "*Komşumuz Nergis Teyze "Çiçek Dayanışması"*" adlı metinde *odaklanma* (3), *analitik düşünme* (3); "*Benim Zamanım-Okçuluk*" adlı metinde ise *soru sorma* (11) ve *açık fikirlilik* (5) gibi unsurların olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan bulgulara dair metinlerden alınan örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

"Arkadaşlar! Bana soracak olursanız daha sade ve anlaşılır bir isim olmalı. Millî iradenin her şeyin üstünde tutulacağı meclisi ifade eden bir isim... farzı misal Büyük Millet Meclisi! (Ya İstiklal Ya Ölüm/Yaratıcılık)"

"Ne var? Arkadaş ben âdet yerini bulsun diye dedim. Bak sonra aradan yıllar geçer, bu âdet unutulursa eskiden bayram şekeri ikram edilirdi diye ağlarsınız. Ben kardeşlerimizi düşündüğüm için söylüyorum." (Bugün Bayram/Analitiklik)

"Sude anne ve babasına baktı, sanki mektubu önceden okumuş gibi gülümsüyorlardı! (Oyun Durdu/Şüphe Duyma)"

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin bulgular

Eğilimlerin 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma metinlerine yansımalarına ilişkin veriler tespit edilmiş, tespit edilen bulgular tablo şeklinde sunulmuştur.

Tablo 4.
Okuma metinlerinde benlik eğilimlerinin görünümü

Temalar	Metinler	Benlik Eğilimleri					
		Merak	Bağımsızlık	Azım ve Kararlılık	Kendine inanma	Kendine Güvenme	Seçicilik
Oyun Dünyası	Topsuz Basketbol Oyunu	2	7	2	6	1	4
	Bir İp Bul ve Oyuna Başla!	3	9	1	1	0	4
	Öğretmenin Sevinci	3	6	4	2	1	1
Atatürk'ü Tanımak	Oğlu Hüseyin'den Emine Ana'ya Mektuplar	2	1	2	3	1	4
	Gazi Mustafa Kemal ve Sığırtmaç Mustafa	4	3	0	0	0	1
	Atatürk ve Çiftlik	3	2	2	2	0	3
Duygularımı Tanıyorum	Duygularımız	1	2	0	0	1	1
	Her Yüreğe Nakış Gerek	3	3	2	0	1	3
	Türkiye	0	3	1	0	2	2
Geleneklerimiz	Nasreddin Hoca	2	2	1	1	0	1
	Misafir Odası	0	1	1	1	0	1
	Çömlekçilik	1	2	0	0	0	3
İletişim ve Sosyal İlişkiler	Ev	3	3	1	1	0	1
	Tatlı Günler	0	2	1	0	2	1
	Gülü İncitme Gönül	0	3	1	1	0	1
Sağlıklı Yaşıyorum	Haydi Doğa Yürüyüşüne!	2	3	0	0	0	3
	Ne Olacak Bu Yemek Sorunu?	6	5	1	2	1	3
	Obezite	3	1	2	0	0	2

Tablo 4 incelendiğinde en fazla benlik eğilimine “Oyun Dünyası” temasında yer alan “Topsuz Basketbol Oyunu” metninde yer verildiği görülmüştür. “Oyun Dünyası” temasında yer alan okuma metinlerinden “Topsuz Basketbol Oyunu”, “Bir İp Bul ve Oyuna Başla!” ve “Öğretmenin Sevinci” adlı metinlerde benlik eğilimleri kapsamında öne çıkan temel unsurlar ise merak (3), bağımsızlık (7) ile azım ve kararlılık (3); “Atatürk'ü Tanımak” teması kapsamında yer alan “Oğlu Hüseyin'den Emine Ana'ya Mektuplar”, “Gazi Mustafa Kemal ve Sığırtmaç Mustafa” ile “Atatürk ve Çiftlik” adlı okuma metinlerinde merak (4), bağımsızlık (3); “Duygularımı Tanıyorum” kapsamında yer alan “Duygularımız”, “Her Yüreğe Nakış Gerek” ve “Türkiye” adlı okuma metinlerinde bağımsızlık (3) ve seçicilik (3); “Geleneklerimiz” teması kapsamında yer alan “Nasreddin Hoca”, “Misafir Odası” ve “Çömlekçilik” adlı okuma metinlerinde bağımsızlık (2) ve seçilmişlik (3); “İletişim ve Sosyal İlişkiler” teması kapsamında yer alan “Ev”, “Tatlı Günler” ve “Gülü İncitme Gönül” adlı okuma metinlerinde bağımsızlık (3); “Sağlıklı Yaşıyorum” teması kapsamında yer alan “Haydi Doğa Yürüyüşüne!”, “Ne Olacak Bu Yemek Sorunu?” ve “Obezite” adlı okuma metinlerinde ise merak (6) ve bağımsızlık (5) gibi unsurların olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan bulgulara dair metinlerden alınan örnek alıntılar aşağıda sunulmuştur:

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (3), 4241-4262.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences (2025), 16 (3), 4241-4262.
Araştırma Makalesi / Research Paper

TOPSUZ BASKETBOL OYUNU

Moni, oyunlarda karşılaştığı problemleri çok seviyordu. Ona göre oyunda bir sorun varsa bir öğrenme fırsatı da vardı. Bir problem varsa bir çözüm de vardı. Problemler onu yıldıramazdı. Pes etmek ona göre değildi. Her zaman, her yerde bir çözüm üretebileceğine inanıyordu.

DUYGULARIMIZ

Belirli bir durumla karşılaştığımızda aklımızda canlanan düşüncelerin sonucu olarak verdiğimiz psikolojik tepkiler duygularımızdır. Sevdığımız bir arkadaşımızı görünce yüzümüzün gülmesi, bizi heyecanlandıran bir olay karşısında kalbimizin hızlı atması, sinirlendiğimizde kaşlarımızın çatılması gibi...

Azim ve Kararlılık

Bağımsızlık

EV

"Ev" içi doldurulması gereken bir kelime. Biz onu sadece mekân olarak algıladık. İçini sonradan hepimize yük olacak eşyalarla doldurduk. Kıymet verdiğimiz şey, insan değil eşya oldu. Değerli bir vazunun kırılması mesele haline gelirken, insanın kırılmasını sıradan görür olduk. Eşya, duygunun, ruhun önüne geçti. Televizyon dizileri bize büyük, heybetli evleri gösterdi. Uzun yemek masasının bir ucunda bir kişinin, diğer ucunda bir kişinin oturduğu, şaşıaali sofralara özendik. Sandık ki güzellik orada, zenginlik masadaki portakal suyunda, mutluluk uzun ve görkemli yemek masasında...

Seçicilik

Şekil 3. Metinlerden alınan örnek alıntılar

Tablo 5.
Okuma metinlerinde sosyal eğilimlerin görünümü

Temalar	Metinler	Sosyal Eğilimler					
		Empati	Sorumluluk	Girişkenlik	Güven	Oyunseverlik	Toplam
Oyun Dünyası	Topsuz Basketbol Oyunu	3	1	1	5	9	17
	Bir İp Bul ve Oyuna Başla!	2	1	2	0	6	11
	Öğretmenin Sevinci	4	1	1	2	6	14
Atatürk'ü Tanımak	Oğlu Hüseyin'den Emine Ana'ya Mektuplar	3	2	2	3	0	10
	Gazi Mustafa Kemal ve Sığırtmaç Mustafa	1	3	2	1	0	7
	Atatürk ve Çiftlik	1	1	2	1	0	5
Duygularımı Tanıyorum	Duygularımız	2	0	4	0	0	6
	Her Yüreğe Nakış Gerek	1	1	2	1	0	5
	Türkiye	0	2	2	0	0	4
Geleneklerimiz	Nasreddin Hoca	1	0	2	0	1	4
	Misafir Odası	1	0	2	2	0	5
	Çömlekçilik	1	1	3	1	0	6
İletişim ve Sosyal İlişkiler	Ev	2	3	2	1	2	10
	Tatlı Günler	1	1	3	0	2	7
	Gülü İncitme Gönül	2	1	1	0	0	4
Sağlıklı Yaşıyorum	Haydi Doğa Yürüyüşüne!	0	2	1	3	0	7
	Ne Olacak Bu Yemek Sorunu?	2	3	4	1	1	11
	Obezite	0	3	1	1	0	5

Tablo 5'e göre en fazla sosyal eğilime "Oyun Dünyası" temasında yer alan "Topsuz Basketbol Oyunu" metninde yer verilmiştir. "Oyun Dünyası" temasında yer alan okuma metinlerinden "Topsuz Basketbol Oyunu", "Bir İp Bul ve Oyuna Başla!" ve "Öğretmenin Sevinci" adlı metinlerde sosyal eğilimler kapsamında öne çıkan temel unsurlar, oyunseverlik (9) ve güven (5); "Atatürk'ü Tanımak" teması kapsamında yer alan "Oğlu Hüseyin'den Emine Ana'ya Mektuplar", "Gazi Mustafa Kemal ve Sığırtmacı Mustafa" ile "Atatürk ve Çiftlik" adlı metinlerde sorumluluk (3) ve girişkenlik (2); "Duygularımı Tanıyorum" teması kapsamında yer alan "Duygularımız", "Her Yüreğe Nakış Gerek" ve "Türkiye" adlı metinlerde girişkenlik (4); "Geleneklerimiz" teması kapsamında yer alan "Nasreddin Hoca", "Misafir Odası" ve "Çömlekçilik" adlı metinlerde girişkenlik (3); "İletişim ve Sosyal İlişkiler" teması kapsamında yer alan "Ev", "Tatlı Günler" ve "Gülü İncitme Gönül" adlı metinlerde girişkenlik (3) ve sorumluluk (3); "Sağlıklı Yaşıyorum" teması kapsamında yer alan "Haydi Doğa Yürüyüşüne!", "Ne Olacak Bu Yemek Sorunu?" ve "Obezite" adlı metinlerde ise sorumluluk (4) ve girişkenlik (3) gibi unsurların olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan bulgulara dair metinlerden alınan örnek alıntılar aşağıda sunulmuştur:

NE OLACAK BU YEMEK SORUNU?

Yürümek başlı başına bir spor. Peki hem spor yapıp hem de doğadaki böcekleri, kuşları, ağaçları, çiçekleri ve pek çok canlıyı gözlemlemek daha eğlenceli olabilir mi, ne dersiniz? İşte, doğa yürüyüşü ya da hiking (hayking) adı verilen bu spor, uzun yürüyüşlerde sporla doğa gözlemini birleştirir. Doğa yürüyüşü nerelerde yapılır, bu yürüyüş için ne giyilir, nasıl hazırlanılır, yürüyüş sırasında nelere dikkat edilir hepsi bu yazımızda. İlginizi çektiyse haydi başlayın okumaya...

Girişkenlik

GAZİ MUSTAFA KEMAL VE SİĞİRTMACI MUSTAFA

Bir zamanlar, Marmara Denizi'nin kıyısında bulunan Yalova adlı küçük ve şirin bir ilçede, Mustafa adlı bir çocuk yaşardı. Mustafa'nın en büyük dileği, arkadaşları gibi okula gitmek ve okumaktır. Ama ne yazık ki o çok fakir bir ailenin çocuğuydu. Onun, okul yerine dağlarda sığırtmacılık yaparak ailesinin bütçesine katkıda bulunması gerekiyordu.

Sorumluluk

Şekil 4. Metinlerden alınan örnek alıntılar

BİR İP BUL, OYUNA BAŞLA!

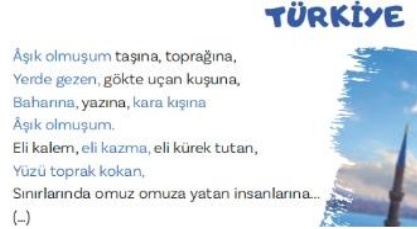
Kimi zaman sizin de içiniz kıpır kıpır oluyor mu? Belki de oyunlar oynamak, hoplayıp zıplamak istiyorsunuz. Böyle durumlarda size yardımcı olacak birkaç oyun fikriyle geldik. Üstelik bahsedeceğimiz oyunların tümü için gerekli tek bir malzeme var: ip.

Oyunseverlik

Tablo 6.
Okuma metinlerinde entelektüel eğilimlerin görünümü

Temalar	Metinler	Entelektüel Eğilimler									
		Muhakeme	Odaklanma	Yaratıcılık	Gerçeği Arama	Açık Fikirlilik	Analitiklik	Sistematiklik	Soru Sorma	Şüphe Duyma	Eleştirel Bakma
Oyun Dünyası	Topsuz Basketbol Oyunu	4	1	6	1	4	0	2	1	1	2
	Bir İp Bul ve Oyuna Başla!	4	1	0	0	3	2	6	3	0	2
	Öğretmenin Sevinci	0	5	5	0	7	1	2	5	1	1
Atatürk'ü Tanımak	Oğlu Hüseyin'den Emine Ana'ya Mektuplar	0	4	0	3	5	1	3	2	0	2
	Gazi Mustafa Kemal ve Sığırtmaç Mustafa	1	2	0	2	8	1	3	7	3	2
	Atatürk ve Çiftlik	0	0	0	1	3	2	1	1	0	2
Duygularımı Tanıyorum	Duygularımız	2	0	0	1	2	2	1	1	0	3
	Her Yüreğe Nakış Gerek	0	2	0	0	4	4	0	4	0	3
	Türkiye	2	0	0	0	2	2	1	0	0	2
Geleneklerimiz	Nasreddin Hoca	2	1	1	0	2	2	1	2	0	1
	Misafir Odası	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0
	Çömlekçilik	2	2	0	0	2	4	2	1	0	1
İletişim ve Sosyal İlişkiler	Ev	0	2	0	1	3	1	0	3	0	3
	Tatlı Günler	2	1	0	0	4	0	2	0	0	0
	Gülü İncitme Gönül	4	0	0	4	1	0	0	0	0	0
Sağlıklı Yaşıyorum	Haydi Doğa Yürüyüşüne!	1	1	0	1	3	5	3	1	0	1
	Ne Olacak Bu Yemek Sorunu?	1	2	1	3	5	1	1	7	0	2
	Obezite	1	1	0	2	1	2	2	3	0	1

Tablo 6'ya bakıldığında en fazla entelektüel eğilimlerin "Gazi Mustafa Kemal ve Sığırtmaç Mustafa" metninde yer aldığı tespit edilmiştir. "Oyun Dünyası" temasında yer alan okuma metinlerinden "Topsuz Basketbol Oyunu", "Bir İp Bul ve Oyuna Başla!" ve "Öğretmenin Sevinci" adlı metinlerde entelektüel eğilimler kapsamında öne çıkan temel unsurlar, açık fikirlilik (7), soru sorma (4) ve odaklanma (5); "Atatürk'ü Tanımak" teması kapsamında yer alan "Oğlu Hüseyin'den Emine Ana'ya Mektuplar", "Gazi Mustafa Kemal ve Sığırtmaç Mustafa" ile "Atatürk ve Çiftlik" adlı metinlerde açık fikirlilik (8) ve soru sorma (7); "Duygularımı Tanıyorum" kapsamında yer alan "Duygularımız", "Her Yüreğe Nakış Gerek" ve "Türkiye" adlı metinlerde açık fikirlilik (4) ve analitiklik (4); "Geleneklerimiz" teması kapsamında yer alan "Nasreddin Hoca", "Misafir Odası" ve "Çömlekçilik" adlı metinlerde analitiklik (4); "İletişim ve Sosyal İlişkiler" teması kapsamında yer alan "Ev", "Tatlı Günler" ve "Gülü İncitme Gönül" adlı metinlerde gerçeği arama (4) ve açık fikirlilik (4); "Sağlıklı Yaşıyorum" teması kapsamında yer alan "Haydi Doğa Yürüyüşüne!", "Ne Olacak Bu Yemek Sorunu?" ve "Obezite" adlı metinlerde ise entelektüel eğilimler açısından ise açık fikirlilik (5), analitiklik (5) ve soru sorma (7) etrafında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Ulaşılan bulgulara dair metinlerden alınan örnek alıntılar aşağıda sunulmuştur:

Åşık olmuşum taşına, toprağına,
Yerde gezen, gökte uçan kuşuna,
Bahanna, yazına, kara kığına
Åşık olmuşum.
Eli kalem, eli kazma, eli kürek tutan,
Yüzü toprak kokan,
Sınırlarında omuz omuza yatan insanlarına...
(-)

Açık Fikirlilik

ÖĞRETMENİN SEVİNCİ

"Haydi çocuklar! Öğretmen dedeniz geldi!.. Uçurtmalarınız geldi!.."

Kulakları dışarda olan çocuklar, bu sesle kendilerini dışarı attılar. Bir anda çevremi sarıp bağırıp çağırmaya, uçurtmalarına kavuşmak için sabırsızca tepinmeye başladılar.

Odaklanma

Şekil 5. Metinlerden alınan örnek alıntılar

Soru Sorma

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu araştırma Maarif Modelinde yer alan eğilimlerin 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dinleme/izleme ve okuma metinlerinde yer alma durumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Belirlenen amaç doğrultusunda tüm dinleme/izleme ve okuma metinlerinde benlik eğilimleri bağlamında merak, bağımsızlık ve seçilmişlik; sosyal eğilimler bağlamında empati, girişkenlik ve sorumluluk; entelektüel eğilimler bağlamında ise muhakeme, yaratıcılık, açık fikirlilik, gerçeğı arama ve soru sorma gibi eğilimlerin yer aldığı tespit edilmiştir. Özellikle sosyal eğilimler bağlamında empati, sorumluluk ve girişkenlik eğilimlerinin tüm metinlerde yer aldığı tespit edilmiş olup bu bulgu, alan yazında Türkçe ders kitaplarındaki dinleme/izleme metinlerinde değer aktarımını inceleyen çalışmalarla örtüşmektedir (Arslan ve Turan, 2024; Kaşkaya ve Duran, 2017; Sarıkaya ve Yavuz, 2023; Tarakçı ve Kalenderoğlu, 2022). Bu örtüşmenin, eğilimlerin eğitimin niteliğı açısından değerleri besleyici bir işlev görmesinden kaynaklandığı söylenebilir (MEB, 2024).

Tarakçı ve Kalenderoğlu (2022) tarafından yapılan çalışmada dinleme/izleme metinlerinde sevgi, dostluk ve yardımseverlik gibi değerler daha fazla yer alırken sorumluluk değerinin daha sınırlı şekilde yer aldığı tespit edilmiştir. Arslan ve Turan (2024) tarafından yapılan çalışmada en az yer alan değerlerden biri sorumluluk, en sık yer alan değerin sevgi olduğu tespit edilirken Kaşkaya ve Duran (2017) da araştırmasında sevgi değerinin en sık yer alan değeri olduğunu belirtmiştir.

Dinleme metinlerinde en fazla *benlik eğilimine Ya İstiklal Ya Ölüm* metninde rastlanırken *sosyal eğilimlere ve entelektüel eğilimlere Bugün Bayram* adlı metinde rastlanılmıştır. Bunun yanında *Oyun Durdu'da* internet gibi bağımlılıkların çocuklar üzerindeki etkileri ele alınırken bu tür bağımlılıkların nasıl azaltılacağına dair örnek bir uygulamaya yer verilmiştir. *Ya İstiklal Ya Ölüm* adlı metinde bir milletin bağımsızlık mücadelesindeki azim ve kararlılığını konu edinmesi bakımından dinleyici konumundaki öğrencilerin bu eğilimlerinin gelişimine katkı sağlayabilecek nitelikte olduğu düşünülürken değerler içerisinde yer alan *vatanseverlik* değerini de besleyecek nitelikte olduğu öngörülmektedir.

Altı Üstü Bir Yarış adlı metinde hırs ve öfke gibi duyguların insanı istemediği durumlara düşüreceği anlatılmakta olup bu duygu anlarında nasıl davranılması gerektiği hakkında öğütlere yer verilirken *Bugün Bayram* adlı metinde geleneklerimizin önemi anlatılırken bu geleneklerin sürdürülmesinin ne kadar değerli olduğu belirtilmiştir. Bu metinlerde yer alan *sorumluluk* ve *girişkenlik* gibi eğilimlerin değerler içerisinde yer alan *sorumluluk* değerini de pekiştireceği söylenebilir.

Komşumuz Nergis Teyze "Çiçek Dayanışması" adlı metinde dayanışma duygusunun değeri anlatılırken *Benim Zamanım-Okçuluk* adlı metin zamanın verimli kullanılmasını ve bireyleri farklı alanlara yönlendirmenin önemini anlatmaktadır. Bu metinler aracılığı ile *sosyal eğilimler* içerisinde yer alan *girişkenlik eğilimine* ve *entelektüel eğilimler* bağlamında bulunan *açık fikirlilik*, *soru sorma* gibi eğilimlerin gelişimine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Okuma metinleri incelendiğinde on sekiz okuma metninin her birinde *benlik eğilimleri* bağlamında *bağımsızlık* ve *seçilmişlik*; *sosyal eğilimler* bağlamında, *girişkenlik*; *entelektüel eğilimler* bağlamında ise *açık fikirlilik* unsurlarının yer aldığı belirlenmiştir. Benlik eğilimleri içerisinde yer alan Kendine İnama (Öz Yeterlilik) eğilimi okuma metinlerinde az rastlanırken Sarıkaya ve Yavuz (2023) tarafından yapılan Türkçe Ders Kitaplarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi adlı çalışmada öz denetim değerinin en fazla değer olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal eğilimler içerisinde yer alan sorumluluk eğiliminin okuma metinlerinde az rastlandığı görülürken Sarıkaya ve Yavuz (2023) tarafından yapılan çalışma da az rastlandığı belirlenmiştir.

Benlik ve sosyal eğilimlere en sık *Oyun Dünyası* teması kapsamında yer alan Topsuz Basketbol Oyunu adlı metinde rastlanırken metinlerin öğrencilere oyun kültürü hakkında bilgi verdiği, onların *oyunseverlik* ve *bağımsızlık* gibi eğilimlerini destekleyebileceği belirlenmiştir. *Atatürk'ü Tanımak* teması kapsamında yer alan Gazi Mustafa Kemal ve Sığırtmaç Mustafa metnin ise entelektüel eğilimlerin en sık işlendiği metin olarak karşımıza çıkmakta ve temada yer alan metinlerin Atatürk'ün düşünsel mirasına, millî birlik ve beraberlik vurgusuna dikkat çekerek yer alan eğilimlerin davranışa dönüşmesine katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir. *Duygularımı Tanıyorum* teması kapsamında yer alan metinlerin bireyde bulunması gereken *sevgi*, *saygı*, *vefa*, *merhamet*, *yardımseverlik*, *çevreyi korumak*, *vatanseverlik* gibi değerlere yer verildiği ve bu değerlerin *benlik eğilimlerinden merak*, *seçicilik*; *sosyal eğilimlerden girişkenlik*; *entelektüel eğilimlerden ise açık fikirlilik* ve *analitikleşme* gibi eğilimlerle besleyerek davranış hâline gelmesinde olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu tema kapsamında yer alan *Her Yüreğe Nakış Gerek* adlı metinde söz konusu değerlere diğer metinlere kıyasla daha fazla yer verildiği belirlenmiştir.

Alan yazındaki benzer çalışmalarda da bu bulguyla örtüşen sonuçlar bulunmaktadır. Taçyıldız (2021) çalışmasında en fazla sevgi ve vatanseverlik; Miçooğulları (2021) sevgi, vatanseverlik ve dostluk; Çoşkun ve Derse (2021) sevgi, vatanseverlik değerlerinin sıklıkla yer aldığını belirlemiştir. Ayrıca aynı tema kapsamında yer alan şiir türündeki *Türkiye* adlı metinde ise eğilimlere daha sınırlı biçimde yer verildiği gözlemlenmiştir. *Geleneklerimiz* teması kapsamında yer alan metinlerin Türk kültürünün temel taşlarından biri olan geleneksel değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının önemini vurguladığı; *İletişim ve Sosyal İlişkiler* teması kapsamında yer alan metinlerin ise sosyal alan ile ilgili bireyi bilgilendirdiği ve *girişkenlik*, *sorumluluk* gibi *sosyal eğilimlerin* geliştirilmesinde katkı sağlayabileceği belirlenmiştir. Her iki tema içerisinde yer alan şiir türündeki *Misafir Odası* ve *Gülü*

incitme Gönül metinlerinde eğilimlere daha az rastlanıldığı tespit edilmiştir. *Sağlıklı Yaşıyorum* teması kapsamında yer alan metinlerin ise sağlıklı yaşam bilinci kazandırma amacıyla bilgi verici nitelikte olduğu; bu metinlerde *merak, sorumluluk, soru sorma* ve *açık fikirlilik* gibi eğilimlerin öne çıktığı tespit edilmiştir.

Sayfa | 4259

İlgili alan yazına bakıldığında eğilimlere; okuma alışkanlığı ve eleştirel düşünme, yazma eğilimi ve kitap okuma eğilimleri gibi açılardan yaklaşıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar; okuma alışkanlığı ve eleştirel düşünmenin birçok değişkenle birlikte değerlendirildiğini (Arslan ve Polat, 2025), eleştirel düşünme eğilimine sahip bireylerin okuma sürecinden daha fazla verim aldığını (Döner ve Demir, 2024) ve okuma alışkanlığının geliştirilmesiyle eleştirel düşünme eğiliminin de olumlu yönde geliştiğini (İşgören ve Çevik, 2024) ortaya koymaktadır. Yazma eğilimine ilişkin olarak; yaratıcı yazma yöntemlerinin geleneksel yöntemlere göre daha etkili olduğu (Avcı ve İşeri, 2024), 5E modelinin yazma eğilimini desteklediği (Bağcı ve Keleş, 2022) bulgularına ulaşılrken kitap seçimlerinin; sınav yapılması, öğretmen önerisi gibi birçok değişkenden etkilendiği (İşnel Nuran vd., 2024) sonuçlarına da ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Elde edilen tüm bulguların ışığında; hem dinleme/izleme hem de okuma metinlerinde çeşitli eğilimlerin yer aldığı, ancak bu eğilimlerin metinler arasında düzenli ve dengeli bir dağılım göstermediği belirlenmiştir. Entelektüel eğilimlerin dinleme/izleme metinlerinde daha belirgin bir şekilde temsil edildiği gözlemlenirken metinlerde yer alan eğilimlerin 2024 Maarif Modeli çerçevesinde yapılandırılan eylem-değer-eylem bağlamındaki değerlerle örtüştüğü ancak bu değerlere sınırlı düzeyde yer verildiği tespit edilmiştir.

Öneriler

- Araştırma bulguları, metinlerde yer alan eğilimlerin düzensiz dağıldığını göstermektedir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme ve okuma metinlerinde benlik, sosyal ve entelektüel eğilimlere dengeli biçimde yer verilebilir. Eğitim materyalleri her eğilim türünü besleyecek şekilde çeşitlendirilmelidir.
- Çalışmada yer alan bulgular, mevcut eğilimlerin 2024 Maarif Modelindeki eylem-değer-eylem yaklaşımıyla örtüştüğünü göstermektedir. Ancak bu örtüşmenin sınırlı düzeyde kaldığı görülmüştür. Bu nedenle, öğretim materyalleri oluşturulurken eğilim ve değerler arasında daha güçlü bağlar kurulabilmelidir.
- Öğrencilerin eğilim temelli becerilerini sistematik biçimde geliştirebilmek adına eğilimlere göre yapılandırılmış tematik etkinlik kitapları veya yardımcı kaynak materyaller hazırlanabilir. Bu kaynaklar, öğretmenler için de uygulamaya dönük rehberlik sunabilir.
- Hizmet içi eğitim programları ile eğilim temelli içeriklere yer verilerek öğretmenlerin bu konuda farkındalık ve uygulama becerileri artırılabilir.

Kaynakça

- Akpınar, B., Özer, B., Oral, B., ve Köksalan, B. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin program geliştirme ve felsefi düzleminden analizi. *Ekev Akademi Dergisi*, (99), 59-73.
- Akyurt, G., ve Angın, L., ve Arslan, Ü., ve Cin, A., ve Dalioğlu, S., ve Dönmez, A., ve Ersal, P., ... Şener, F., (2024) *5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı* (1. Baskı). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Akyurt, M. A. (2017). Sosyoloji tarih yazımında eğilimler. *Farklılıklar, Çatışmalar ve Eylemlilikler Çağında Sosyoloji*, 71.
- Alsancak, E., ve Aybek, B. (2023). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Scientific Educational Studies*, 7(1), 57-78.
- Altınok, B. A. (2022). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin eğitim programları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.
- Amaç, Z. (2021). Kapsayıcı eğitim ve ilkökul öğretmenleri: sistematik bir inceleme. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(19), 74-97. Araştırma Derneği'nin Yıllık Toplantısında Sunulan Bildiri
- Arslan, A., ve Polat, M. S. (2025). İlkokul öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki. *Milli Eğitim Dergisi*, 54(245), 321-354.
- Arslan, A., ve Turan, F. (2024). 8. sınıf Türkçe ders kitabının kök değerler açısından incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 15(29), 105-130.
- Aslan, A. K. (2001). Eğitimin Toplumsal Temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(5), 16-30.
- Avcı Taşkıran, T. (2021). *Üniversite Öğrencilerinde Serbest Zamanda Sıkılma Algısı, Psikolojik Sağlık ve Saldırganlık Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Avcı, A. S., ve İşeri, K. (2024). Yaratıcı yazma etkinliklerinin sekizinci sınıf öğrencilerinin yazma eğilimleri ve yazma kaygılarına etkisi. *International Journal Of Language Academy*, 2(5), 152-169
- Avcı, Y. E., ve Çitırkı, O. (2023). Eğitim ve Sosyoloji Kitabının Eğitsel Açıdan Değerlendirilmesi. *Proceeding Book*, 125.
- Aydın, Ş., ve İflazoğlu Saban, A. (2021). Sınıf öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile kültürel sermayeleri ve aralarındaki ilişkinin incelenmesi. *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 27-42.
- Bağcı, H., ve Keleş, S. (2022). 5E Öğrenme modeline göre düzenlenen yazma etkinliklerinin 8. sınıf öğrencilerinin yazma tutum ve eğilimlerine etkisi. *International Journal Of Languages' Education And Teaching*, 10(4), 103-116.
- Benzer, A., ve Masun, A. F. (2024). Türkçe öğretiminde 2021-2023 yılları arasında yazma becerisi üzerine yapılan çalışmalarındaki eğilimler. *International Journal Of Languages' Education And Teaching*, 12(1), 1-24.
- Bora, A., ve Arslan, M. A. (2021). Türkçe ders (5, 6, 7, 8) kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 10(1), 222-236.
- Coşkun, H. ve Derse, G. E. (2021). Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 9-35
- Creswell, J. W. (2013). Araştırma Deseni: *Nitel, Nicel ve Karma yöntem yaklaşımları* (Çev. Ed: S. B. Demir). İstanbul: Eğiten Kitap.
- Çıplak, G., ve Balcı, A. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik özelliğinin incelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 170-187. Çocuk Gelişimi. Baltimore, Md Dm Buss ve N. Cantor (Ed.). Kişilik Psikolojisi: Son Trendler
- Döner, S. Y., ve Demir, S. (2024). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile okuma becerileri arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri. *Journal Of Language Education And Research*, 10(1), 112-146.
- Duman, D., ve Koç, M. (2024). Türkçe Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri, Öğretim Yeterlikleri ve Uygulama Düzeyleri. *Sdu International Journal Of Educational Studies*, 11(2), 66-83
- Facione, P.A. (2015). Critical thinking: What it is and why it counts. *Measured Reasons. Llc ve Insight Assessment*, 1-30.
- Kaya, M.N. ve Eser, R.S. (2025). Maarif modelinde benimsenen eğilimlerin dinleme ve okuma metinlerinde görünümü. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(3), 4241-4262.
- DOI. 10.51460/baebd.1757689

Gökgül, M., ve Bayram, B. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki serbest okuma metinlerinin okunabilirlik düzeyleri. *Asya Studies*, 6(21), 85-96.

Göksel, A. (2022). Bireylerin okuma tercihleri ve okuma araştırmalarında eğilimler. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sbe Dergisi*, 12 (3), 1897-1911.

İşgören, N. ve Çevik, H. (2024). Türkçe öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutum ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Rumelide Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö15), 114-141. Doi: <https://zenodo.org/record/13823000>

İşnel, N., Karadağ, K., ve Benzer, A. H. M. E. T. (2024). Ortaokul öğrencilerinin kitap edinme eğilimleri. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 10(2).

Karabey, B. ve Erdoğan, A. (2023). K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Model matematik alan becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(1), 971-996. <https://doi.org/10.37669/Milliegitim.1309180>

Karasar, N. (2024). *Bilimsel Araştırma Yöntemi, (Kavramlar, İlkeler, Teknikler)*. Nobel Yayıncılık.

Kaşkaya, A. ve Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 417- 441. <https://doi.org/10.24315/Trkefd.303978>

Katz, L. G. (1993). Dispositions: Definitions and implications for early childhood practices. *Perspectives From Eric/Eece: A Monograph Series*, No. 4.1-47

Katz, Lg, ve Rath, Jd (1985). Öğretmen eğitimi için hedefler olarak eğilimler. *Öğretim ve Öğretmen Eğitimi*, 1 (4), 301-307. [https://doi.org/10.1016/0742-051x\(85\)90018-6](https://doi.org/10.1016/0742-051x(85)90018-6)

Kaygusuz, İ. (2024). Küreselleşme ve dijitalleşme süreçlerinin kültürel melezleşme eğilimleri üzerindeki etkisi. *Journal Of Social Sciences/Toplum Bilimleri Dergisi*, 18(36).

Korkut Owen, F., Tuzgöl Dost, M. ve Çaykuş, Et (2022). Psikolojik sağlamlık ile mesleğe ilişkin kişisel eğilim arasındaki ilişkide öznel iyi oluşun aracı rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(236), 3275-3298. <https://doi.org/10.37669/Milliegitim.1051527>

Kuzu, O., Göçer, V., ve Akçay, A. O. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında ilkökuller matematik dersi öğretim programının incelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 41, 640-667.

Kuzu, O., Toptaş, V. ve Göçer, V. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli perspektifinde 2018 ve 2024 ilkökuller matematik dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 114-140. <https://doi.org/10.29299/Kefad.1545275>

Maccoby, E.E. (1987). *Gelişimsel Değişim İçinde Kişilik Sabitliği*. Çocuk Gelişimi Araştırmaları Derneği Yıllık Toplantısında sunulan makale. Baltimore, MD.

Miçoğulları, M. (2021). 8. Sınıf Türkçe ders kitabında (2019) yansıtılan kök değerler. *Uluslararası Türkçe Öğretimi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 104-127. <https://doi.org/10.47834/Utoad.10>

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni. MEB

Oğur, E. (2022). 2021-2022 Öğretim yılında okutulan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Türk Araştırmaları-Eğitim Bilimleri*, 17 (5).

Ökten, B. (2025). X, Y ve Z kuşağının dijital tüketim eğilimleri: sosyal medya ve bilinçli harcama perspektifi. *Journal Of Internet Applications And Management*, 16(1), 31-53.

Ölmez Ceylan, Ö., ve Ağiroğlu Bakır, A. (2023). K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli'nde yer alan eğilimler ile liderlik türlerinin ilişkisinin incelenmesi. *Journal Of National Education/Millî Eğitim Dergisi*, 52.

Özalp, A. (2024). Toplumsal değişim sürecinde çocuk suçluluğu: Eğilimler ve etkiler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 446-466.

Özcan, U. (2011). 1980 sonrasında Türk sosyolojisinde değişen temalar üzerine bazı gözlemler. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(19), 227-236.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Polat, Y., Deniz, K., ve Kurtul, K. (2024). K12 beceriler çerçevesi: Türkiye bütüncül modeli bağlamında türkçe alan becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 53(241), 473-498.

Sak, R., Sak, İ. T.Ş., Şendil, Ç. Ö., ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak eklenti analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4 (1), 227-256.

Kaya, M.N. ve Eser, R.S. (2025). Maarif modelinde benimsenen eğilimlerin dinleme ve okuma metinlerinde görünümü. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(3), 4241-4262.

DOI. 10.51460/baebd.1757689

- Sarıkaya, B., ve Yavuz, E. (2023). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2)*, 209-224. <https://doi.org/10.48066/Kusob.1395001>
- Schwandt, Ta (2015). *Nitel Araştırmanın Sage Sözlüğü*. (4. Baskı). Sage Yayınları.
- Şah, U., ve Şah, D. E. (2022). Kültürel bir boyut olarak “bireycilik-toplulukçuluk” ve Türkiye’deki çalışmalar. *Laü Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2)*, 108-121.
- Taşıyıldız, E. (2021). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerlerle ortaokul öğrencilerinin yazılarında kullandıkları değerler üzerine karşılaştırmalı bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tarakcı, R., ve Kalenderoğlu, İ. (2022). Kök değerler açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler. *Journal Of Education And New Approaches, 5(1)*, 139-157.
- Tatlısu, M., ve Yorulmaz, B. (2024). İlkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin içeriğinin değerler açısından incelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi, 8(1)*, 54-81.
- Tdk, (2025). *Eğilim Nedir?* Türk Dil Kurumu Sözlüğü Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr>
- Temircan, Z. (2023). Bilişsel olmayan beceriler- eğitim psikolojisi araştırmalarında yeni bir bakış açısı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(2)*, 382-392. <https://doi.org/10.17556/Erziefd.1172003>
- Uzun, K., ve Tortumlu, M. (2025). Akademisyenlerde içsel motivasyon ve çalışma azmi: psikolojik sağlamlığın aracı rolü. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 13(25)*, 334-352.
- Uzun, O., Aytan, T., ve Ungan, S. (2022). Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme metni ve etkinliklerinin türkçe öğretim programı doğrultusunda incelenmesi. *Ibad Sosyal Bilimler Dergisi, (13)*, 366-401. Ve Ortaya Çıkan Yönler. New York: Springer Verlag. Ss. 333-346
- Wakefield, J. C. (1989). *Kişilik teorisinde açıklama düzeyleri*. Kişilik psikolojisi: Son eğilimler ve Ortaya Çıkan Yönelimler (s. 333-346). Springer US.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. Kadercilik eğiliminin şekillenmesinde iyimserlik ve kötümserliğin rolü: sporcu perspektifi. *Spor ve Bilim Dergisi, 3(1)*, 103-116.
- Yurdaışık, Ö. E., Karaman, M. A., Atasayar, Ö., İriz, F., ve Bakırtaş, E. (2023). Psikolojik iyi oluşun eğitim öğretim süreçlerindeki konumu. *International Journal Of Social And Humanities Sciences Research (Jshsr), 10(95)*, 1090-1098.